

19.4.2011

Dnro 4767/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

RATKAISU RAJAVARTIOLAITOKSEN OPERAATIOSTA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 9.12.2009 valtioneuvoston oikeuskanslerille osoittamassaan kirjoituksessa, jonka apulaisoikeuskanslerin sijainen valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain 1 ja 2 §:n nojalla siirsi oikeusasiamiehen käsiteltäväksi, viranomaisten menettelyä 11.11.2009 Kouvolassa Nordic China Centeriin ja Leishi Finland Oy:n toimitiloihin tehdyn "viranomaisiskun" yhteydessä.

Kirjoituksesta arvostelu kohdistui seuraavasti:

1. Kirjoituksessa arvosteltiin toimenpiteisiin käytettyjä resursseja ns. suhteellisuusperiaatteen vastaisiksi.
2. Kirjoituksessa arvosteltiin asiasta tiedottamista.
3. Kirjoituksen mukaan kohdissa 1 ja 2 mainittujen menettelyjen johdosta yrittäjille on aiheutunut vahinkoa asiakkaiden menetyksen vuoksi.
4. Kirjoituksessa arvosteltiin sitä, että kotietsinnän yhteydessä kohdetiloissa olleita kiellettiin puhumasta keskenään ja että esimerkiksi naishenkilöt joutuivat suorittamaan WC-käyntinsä sulkematta WC:n ovia, vaikka paikalla oli miespuolisia henkilöitä.
5. Kirjoituksessa arvosteltiin erään – nimeltä mainitsemattoman – kantelijan yrityksessä työskentelevän vapauden menetyksen perusteita. Kirjoituksen mukaan häntä pidettiin päivän ajan poliisiasemalla, vaikka "häneltä ei kyselty juuri paljoakaan".
6. Kirjoituksen mukaan lapsia olisi "viety selliin".

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin kapteeni A:n, ylliluutnantti B:n, vanhempi merivartija C:n, vanhempi merivartija D:n ja vanhempi merivartija E:n selvitykset. Rajavartiolaitos ja Suomenlahden merivartioston esikunta antoivat asiassa lausuntonsa. Käytettävissäni on ollut myös sisäasiainministeriön oikeusyksikön Kiinan Suomen suurlähettiläälle osoittama vastaus suurlähettilään välittämään, 41 Kiinan kansalaisen em. operaation johdosta tekemään kanteluun (SMDno/2009/3579).

3

RATKAISU

3.1

Sisäasiainministeriön oikeusyksikön vastaus SMDno/2009/3579

Totean, että sisäasiainministeriön oikeusyksikkö em. ratkaisussaan tutkinut sisäasiainministeriöön osoitetussa kantelussa esitetyn arvostelun, joka vastauksen mukaan on koskenut

- henkilöiden vapauden rajoittamista, koska
 - henkilöt oli velvoitettu siirtymään Kiinakeskuksen kahvioon ja kuljetettu Kouvolan poliisilaitokselle ja näiden toimenpiteiden kesto oli ollut kohtuuton
 - henkilöt eivät olleet saaneet keskustella
 - henkilöt eivät olleet saaneet käyttää puhelinta
 - henkilöt eivät olleet saaneet syödä
 - naiset eivät olleet saaneet käydä WC:ssä ilman vartijaa saamatta sulkea WC:n ovea
- henkilöiden koskemattomuuteen ja omaisuuteen puuttumista, koska
 - henkilöt oli valokuvattu
 - henkilöille oli tehty ruumiintarkastus
 - puhelimet, tietokoneet sekä kotien ja työpaikkojen avaimet oli kerätty pois
 - henkilöiden asuntoihin oli tunkeuduttu väkisin, ovet oli rikottu ja sisällä asunnot olivat olleet kaaoksen vallassa
 - tietokoneet, asiakirjat ja muut paperit, käteinen raha ja avaimet oli viety, eikä minkäänlaisia listaa tai kuittia viedyistä tavaroista ollut jätetty
- pyyntö saada yhteys Kiinan suurlähetystöön ja asianajajaan oli evätty
- kahdeksanvuotiaita lapsia oli koulun portilla vastassa poliisiauto ja lapset oli viety poliisilaitokselle
- henkilöille ei missään vaiheessa viranomaisien toimesta selitetty. mistä tapahtumassa oli ollut kyse.

Olen ratkaisussani ottanut huomioon oikeusyksikön ratkaisun. Minulla ei ole aihetta epäillä, että oikeusyksikkö olisi ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin taikka muutoinkaan menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Sen johdosta ja kun saamani selvitykset eivät näytä olevan ristiriidassa oikeusyksikön saamien selvitysten kanssa, en ratkaisussani ota kantaa niihin seikkoihin, jotka oikeusyksikkö on ratkaissut.

Oikeusyksikkö on henkilöiden vapauden rajoittamista koskevaan arvosteluun muun muassa todennut, että todistajien ja mahdollisten asianomistajien läsnäolovelvoite China Centerissä oli lähtökohtaisesti perusteltu ja lainmukainen. Sen sijaan todistajien ja mahdollisten asianomistajien vieminen tapauspaikalta poliisiasemalle kuultavaksi tai kuulusteluun kutsumista varten ei tilanteessa ole ollut asianmukaista vaan heidät olisi ainoastaan voinut velvoittaa esitutkintalain 19 §:n perusteella saapumaan Kouvolan poliisiasemalle. Oikeusyksikön mukaan on lisäksi mahdollista, että esitutkintalain 21 §:ssä säädetty muun kuin rikoksesta epäillyn kuuden tunnin läsnäolovelvoite esitutkinnassa oli ylittynyt useamman kuin kolmen siihen suostumuksensa antaneen henkilön osalta.

Oikeusyksikön vastauksessa todetaan, että henkilöillä on ollut tarvittaessa mahdollisuus käydä WC:ssä ja WC:n ovet on saanut sulkea.

Oikeusyksikön vastauksen mukaan lapsiin ei ole kohdistettu esitutkintatoimenpiteitä. Kahdelle Kiinan kansalaiselle, jotka olivat toimenpiteiden kohteena, annettiin mahdollisuus hakea lapset koulusta poliisiauton kuljettamana, koska he eivät saaneet järjestettyä ketään muuta hakemaan lapsiaan.

Edellä olevan johdosta annan ratkaisuni käsiteltäväni olevaan kanteluun siltä osin kuin se koskee toimenpiteen suhteellisuutta, asiasta tiedottamista ja yrittäjille aiheutunutta vahinkoa.

3.2

Toimenpiteen suhteellisuus

Tapahumatietoja

Kapteeni A:n selvityksestä käy ilmi, että kysymyksessä on ollut asian - - - esitutkinta, jossa toimenpiteen ajankohtana epäiltiin törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja törkeää väärennystä. Kiinalaisen rikollisryhmän epäiltiin järjestäneen lainvastaisesti kymmeniä henkilöitä Suomeen ja muualle Schengen-alueelle. Muutamien suomalaisten henkilöiden epäiltiin olevan osallisia joihinkin rikoskonaisuuden osatekoihin.

Toimenpiteeseen Kouvolassa 11.11.2009, joka käsitti kotietsintöjä ja henkilöiden kiinniottamisia, osallistui enimmillään 160 Rajavartiolaitoksen, poliisin, tullin ja verohallinnon virkamiestä. Toimenpiteet olivat Rajavartiolaitoksen vastuulla muiden viranomaisten antaessa virka-apua.

A toimii asiassa tutkinnanjohtajana ja toimi 11.11.2009 myös yleisjohtajana kahta lyhyehköä keskeytystä lukuun ottamatta.

Kotietsinnät kohdistuivat kahteen erilliseen kohteeseen, Tehontie 31:ssä sijaitsevaan China Centeriin ja Sairaalantie 7–11:ssa sijaitsevaan Leishi-hyvinvointikeskukseen. Välimatkaa näiden välillä on useita kilometrejä. China Centeriin oli käytettävissäni olevan aineiston mukaan rekisteröity noin sata yritystä, mutta sittemmin on selvinnyt, että siellä toimi noin 20 yritystä. Leishi-hyvinvointikeskukseen oli rekisteröity noin 15 yritystä, mutta sittemmin selvisi, että siellä toimii kolme yritystä.

Toimenpiteeseen osallistui myös Rajavartiolaitoksen helikopteri.

Saadut selvitykset

Kapteeni A kertoo olevansa vastuussa 11.11.2009 suoritettujen toimenpiteiden suunnittelusta, valmistelusta ja toteuttamisesta.

A kertoo selvityksessään kohdekiinteistöjen olevan erittäin laajoja, ja niissä oleskelevien henkilöiden määrä ei ollut etukäteen tiedossa. A:n mukaan kotietsinnät ja kiinniotot oli tehtävä saman päivän aikana, mikä kohteiden laajuuden vuoksi edellytti riittävästi oikealla tavalla koulutettua ja varustettua henkilöstöä. Mikäli toimenpiteisiin olisi varattu vähemmän henkilöstöä, etsintä olisi vaatinut pidemmän aikaa.

Yliluutnantti B, joka toimi kenttäjohtajana vastaten kenttätoiminnasta China Centerin alueella, kertoo toiminnan tavoitteena olleen suorittaa kotietsintöjä liike- ja varastotiloissa, sekä rikoksista epäiltyjen hallinnassa olevissa asunnoissa. Toimintaan China Centerin alueella osallistui noin 50 virkamiestä; rajavartiomiehiä, poliisimiehiä, tullimiehiä sekä kaksi tulkkia.

Vanhempi merivartija E kertoo toimineensa kenttäjohtajana hyvinvointikeskus Leishiin kohdistetussa toimenpiteessä. E:n mukaan toimenpiteeseen osallistui noin 60 virkamiestä. Ennakkotiedon mukaan tilojen yhteispinta-ala oli noin 12.000 neliometriä ja tarkoitus oli, että etsintä saataisiin toteutettua yhden päivän aikana. Osa toimenpiteeseen osallistuneista virkamiehistä toimitti kotietsintöjä, osa valvoi ulkoalueita.

Kotietsinnän toimitusmiehenä hyvinvointikeskukseen kohdistuneessa toimenpiteessä toimineen vanhempi merivartija D:n mukaan tehtävän ripeän ja turvallisen suorittamisen kannalta etsintää ei olisi

voitu suorittaa pienemmällä henkilöstömäärällä. D katsoo kotietsintään ja tukitoimintoihin osallistuneen henkilömäärään olleen oikein mitoitettun.

Suomenlahden merivartioston esikunnan lausunnon mukaan toimenpiteitä ei voida pitää ylimitoitettuina ottaen huomioon kohteena olleiden kiinteistöjen laajuus; niissä mahdollisesti olevien henkilöiden lukumäärä; epäselvyys paikalla olevien henkilöiden maassaolon laillisuudesta sekä esitutkinta- ja pakkokeinolakien edellyttämät määrääjat. Lausunnon mukaan tehdyt toimenpiteet eivät ole olleet epäsuhdassa niiden tärkeyteen ja kiireellisyysvaatimukseen. Lausunnon mukaan kohteissa olleiden henkilöiden puhuttamiseen varattuja tulkkeja ja rikostutkijoita oli mahdollisesti jopa liian vähän.

Rajavartiolaitoksen esikunnan lausunnon mukaan operaatioon käytetyt voimavarat ja suojavaalineet ovat olleet perusteltuja ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Helikopteri oli käytössä etsinnän alkamisen aikaan muutaman minuutin ajan ja sen käyttö oli perusteltua kohteen ja piha-alueiden laajuuden sekä alueella asukkaaksi, elinkeinonharjoittajaksi tai työntekijäksi rekisteröityneiden henkilöiden määrä huomioon ottaen.

Sovellettavia säännöksiä

Rajavartiolain 5 §:n mukaan rajavartiolaitoksen tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lain 6 §:n mukaan tehtävien suorittamisessa on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä tasa-arvoista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen.

Lain 7 §:n mukaan kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa haittaa tai vahinkoa kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamista koskevien toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

Rajavartiolain 10 §:n mukaan esitutkintatehtävissä noudatetaan esitutkintalaissa ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita.

Rajavartiolain 11 §:n mukaan, jollei muualla toisin säädetä, tehtävän suorittamiseksi käytettävissä olevista samanarvoisista toimenpiteistä on valittava ensisijaisesti se, joka parhaiten turvaa perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien sekä ihmisoikeuksien toteutumisen.

Esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Lain 8 §:n mukaan esitutkinnassa ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä esitutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi. Esitutkinta on toimitettava siten, ettei ketään aiheettomasti saateta epäluulona alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomaksi aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Kannanotto

Rajavartiolain 7 §:n suhteellisuusvaatimus tarkoittaa sitä, että käytettyjen keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Suhteellisuusperiaate ilmenee erityisesti pykälän toisesta virkkeestä.

Sama pykälä ilmaisee suhteellisuusvaatimuksen lisäksi myös ns. tarpeellisuusperiaatteen. Sen mukaan kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen. Tarpeellisuusperiaatetta ilmentää myös rajavartiolain 11 §, joka on otettu lakiin perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien oikeasuhtaisen toteutumisen varmistamiseksi (HE 6/2005 vp).

Esitutkintalain 8 §:n ilmentämä vähimmän haitan periaate korostaa sitä, että tutkinnassa on pyrittävä välttämään toimenpiteitä, joilla herätetään aiheettomia epäluuloja.

Kantelusta, saaduista selvityksistä ja eräiden tiedotusvälineiden Internetissä olevista uutisista käy selville, että kysymyksessä on ollut poikkeuksellisen suuri operaatio.

Selvitysten perusteella näyttää siltä, että toimenpiteisiin oli varauduttu niinkin suurella henkilömäärällä sen vuoksi, että toimenpiteet saataisiin toteutettua nopeasti yhden päivän aikana huomioon ottaen ennakkotiedot kohteiden laajuudesta ja niihin rekisteröityjen yritysten lukumäärästä. Osin tällä oli haluttu turvata epäillyn rikoksen esitutkinta. Osin kysymys oli siitä, että ripeällä toiminnalla haluttiin varmistaa, että asianosaisille toimenpiteestä aiheutuva haitta olisi mahdollisimman lyhytaikainen.

Tilanne ei ole toisaalta tutkinnan tavoitteiden turvaamisen ja toisaalta toimenpiteiden kohteiden perusoikeuksien turvaamisen ja edellä selostettujen periaatteiden näkökulmasta helppo. Jo se, että samanaikaisesti on suoritettu kotietsinnät ja kohdehenkilöiden puhuttamiset kahdessa erillään sijaitsevassa varsin laajalle alueelle ulottuvassa kohteessa, on asettanut toimenpiteille omat erityiset vaatimukset. Se, että kohdekiinteistöllä olevien henkilöiden lukumäärä on ollut etukäteen epäselvä, on ollut omiaan vaikeuttamaan etukäteisarvion tekemistä oikeasuhteisista resursseista.

Pidän mahdollisena, että suoritettut toimenpiteet (yhdessä jäljempänä käsiteltävän tiedottamisen kanssa) ovat voineet saattaa osan kohdeyrityksissä työskennelleistä henkilöistä yleisön silmissä aiheettoman epäilyn kohteeksi. Merkille pantavaa on, että selvitysten mukaan epäiltyjä henkilöitä oli toimenpiteiden jälkeen seitsemän, mutta että kohteissa oli kymmeniä henkilöitä, joista suuri osa osoittautui – alkuperäisarvioiden mukaisesti – mahdollisiksi todistajiksi tai asianomistajiksi.

Käsitykseni mukaan tällainen operaatio, johon osallistuu kymmeniä tai satoja virkamiehiä ja käytetään helikopteria – vaikkakin vain lyhyen aikaa – on omiaan herättämään suurta mielenkiintoa niin yleisössä kuin tiedotusvälineissä. Kun kohteena on vielä tämänkaltaisen yleisön silmissä jossain määrin yhtenäisenä esiintyvä, ilmeisen tiivis ulkomaalaisyhteisö, jonka toiminta on herättänyt huomiota paitsi paikkakunnalla, myös laajemmalti, vaarana on että kaikki kohteessa työskentelevät leimautuvat epäilyiksi. Osin tämä toki on viranomaisille hallitsematonta eikä viranomaisten toimin estettävissä sen jälkeen, kun esitutkintaan liittyvät toimenpiteet on käynnistetty, mutta em. seikat korostavat varovaisuuden tärkeyttä ja edellyttävät erityistä hienotunteisuutta, minkä tulee ilmetä niin toimenpiteiden valinnassa kuin toimenpiteistä tiedottamisessa (mistä jäljempänä).

Pidemmälle menevä arvio viranomaisten menettelystä merkitsisi muidenkin kuin oikeudellisten kriteerien käyttöä. Kysymys on ainakin osin ollut tutkintataktisista vaihtoehdoista, mikä edellyttäisi arviota ja kannanottoa vaihtoehtoisten keinojen tosiasiallisesta käyttökelpoisuudesta, mikä ei oikeudellisia arvioita pidemmälle meneviltä osin ole laillisuusvalvojalle kuuluva tehtävä. Tässä tutkittavanani olevat toimenpiteet ja niitä koskevat lainsäädännökset antavat toimenpiteestä vastaavalle viranomaiselle harvintavaltaa.

Em. johdosta ja käytettävissäni olevan aineiston valossa minulla ei ole laillisia perusteita arvostella viranomaisia tässä tarkoitettusta menettelystä. Kiinnitän kuitenkin huomiota edellä esittämiini näkökohtiin ja esille nostamiini periaatteisiin.

3.4

Toimenpiteestä tiedottaminen

Saadut selvitykset

Toimenpiteen yleisjohtaja ja epäillyn rikoksen tutkinnanjohtaja A kertoo selvityksessään arvioineensa etukäteen kotietsintöjen aiheuttavan laajaa kiinnostusta tiedotusvälineissä. Tiedottamiseen valmistauduttiin laatimalla etukäteen ensimmäinen tiedote. Tiedottaminen suunniteltiin tehtävän siten, että tiedotusvälineiden ensimmäisen yhteydenoton jälkeen lähetetään valmiiksi laadittu tiedote kaikille tiedotusvälineille.

Ensimmäinen tiedotusvälineen yhteydenotto tuli 11.11.2009 klo 12.30 ja etukäteen laadittu tiedote jaettiin klo 12.34. A kertoo tiedotusvälineissä olleen tilanteesta virheellistä tietoa, jonka mukaan China Centerin kiinteistöllä on piiritystilanne. Tämä virheellinen tieto oikaistiin. Tiedotusvälineille annettiin käyttöön paikalla käyneestä helikopterista otettua videokuvaa. Videokuvan julkaisemisen tarkoitus oli antaa todenmukainen käsitys tilanteesta, joka oli A:n mukaan rauhallinen. Kuvaamisen päätarkoitus oli alun perin ollut oman toiminnan taltioiminen. Videokuvasta ei A:n mukaan ollut tunnistettavissa henkilöitä tai ajoneuvoja.

A:n mukaan kieltäytyminen tiedottamisesta olisi aikaan saanut vaaran väärin tietojen ja huhujensyntymiseen. Epäiltyjen nimiä ei kerrottu julkisuuteen eikä myöskään heidän roolia yrityksissä. Lisäksi A kertoo korostaneensa, ettei valtaosaa kiinalaisyhteisöstä epäillä mistään rikoksista, vaan he ovat joko asianomistajia tai todistajia.

Suomenlahden merivartioston lausunnon mukaan tiedottaminen asiassa hoidettiin asianmukaisesti. Tiedottamiseen oli varauduttu ennakolta. Toiminnalla pyrittiin turvaamaan kaikkien osapuolten oikeusturva esittämällä asiaan liittyvät näkökulmat varhaisessa vaiheessa totuudenmukaisesti.

Rajavartiolaitoksen esikunnan mukaan operaatiosta tiedottaminen on tapahtunut annettujen säädösten ja ohjeiden mukaisesti.

Sovellettavia säännöksiä

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat poliisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan.

Julkisuuslain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutenkaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.

Esitutkintalain 49 §:n mukaan esitutkinnasta on tiedotettava siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 9 §:n mukaan muun muassa tutkinnanjohtajalla.

Rajavartiolaitoksen esikunnan määräyksessä "Rikosasiain käsittely Rajavartiolaitoksessa" todetaan muun muassa, että Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatehtävissä tulee noudattaa soveltuvin osin sisäasiainministeriön poliisiosaston rikostorjuntaa koskevia ohjeita, ellei toisin ole säädetty tai Rajavartiolaitoksessa määrätty. Rajavartiolaitoksen lausunnossa on viitattu sisäasiainministeriön poliisin ulkoisesta tiedottamisesta antamaan ohjeeseen (SM-2005-03391/YI-3).

Poliisin ulkoisen tiedottamisen ohjeessa todetaan muun muassa, että poliisin viestintä ei saa leimata eikä halventaa yksittäisiä ihmisiä tai ihmisryhmää.

Kannanotto

Kantelussa tiedottamiseen kohdistuva arvostelu koskee sitä, että helikopteria olisi käytetty nimenomaan tiedotusvälineitä varten (että "media saisi hyvää kuvamateriaalia") ja että mediaa olisi tiedotettu edeltä käsin tulevista tapahtumista.

Saaduissa selvityksissä kantelussa edellä mainitut kanteluväitteet on kiistetty. Käsitykseni mukaan asiaan ei käytettävissäni olevin keinoin ole saatavissa lisäselvitystä, joten asia ei tältä osin anna aiheutta toimenpiteisiin.

Muilta osin totean operaatiosta tiedottamisesta seuraavaa.

Tiedottaminen kesken olevista esitutkinnoista on osa esitutkintaviranomaisen arkipäivää. On kuitenkin huomattava, että vaikka tiedottaminen (ja muukin tietojen antaminen) on mahdollista ja tavallistakin, ei tutkinnanjohtajan harkintavalta ole vapaata. Esitutkintaa koskevat tiedot ovat julkisuuslain edellä selostetun kohdan perusteella lähtökohtaisesti salassa pidettäviä. Tietojen suhteen olettamana on salassapito. Näin ollen tieto aloitetusta esitutkinnasta on siis lähtökohtaisesti salassa pidettävä, mutta kysymys ei kuitenkaan ole ehdottomasti salassa pidettävästä tiedosta. Tiedon antamista harkitessaan viranomaisen on arvioitava tiedon antamisesta aiheutuvaa haittaa tai vahingonvaaraa suojattavalle edulle. Julkisuuslain mukainen salassapito-olettama voi vahinkoedellytyslausekkeessa määritellyin edellytyksin kumoutua. Esitutkinnasta on tiedotettava siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa. Myös esitutkintalain 8 §:n 2 momentti edellyttää, että esitutkinta on toimitettava siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa tai haittaa.

A:n mukaan tiedottaminen oli tarpeen, koska tiedotusvälineissä levisi virheellinen tieto, jonka mukaan kysymyksessä olisi ollut ns. piiritystilanne.

A:lla on tutkinnanjohtajana ollut oikeus antaa julkisuuteen tietoja asian esitutkinnasta. Minulla ei ole perusteita asettaa A:n selvityksessään esittämiä seikkoja tiedottamisen tarkoituksesta kyseenalaiseksi.

Totean, että vaikka esitutkintaviranomaisen tehtävä ei ole yrittää kumota jokaista yleisön keskuudessa liikkuvaa käynnissä olevaan esitutkintaan liittyvää huhua, asianmukaiseen viranomaistiedottamiseen kuuluu mielestäni myös mahdollisuuksien mukaan kannanottaminen julkisuudessa esitettyihin selkeästi virheellisiin tietoihin.

A kertoo luovuttaneensa helikopterista otettua videokuvaa tiedotusvälineille, jotta välittyisi todenmukainen kuva tilanteen rauhallisuudesta.

Minulla ei ole ollut käytössäni tässä tarkoitettua nauhoitetta. Vaikka käytettävissäni olevan aineiston perusteella minulla ei ole aihetta arvostella operaatiosta tiedottamista, tapahtunut antaa mielestäni aiheen kiinnittää huomion seuraavaan. Kysymyksen ollessa asiasta, joka on poikkeuksellinen – kuten tässä jo operaatioon osallistuneiden virkamiesten suuren lukumäärän vuoksi – voi vaarana olla asi-
aan osallisten aiheeton leimautuminen. Kun näyttää siltä, että suurin osa kohdekiinteistöllä oleskel-
leista henkilöistä oli epäillyn rikoksen asianomistajia tai todistajia, vaara heidän aiheettomasta lei-
mautumisesta on ollut suuri, ottaen huomioon se, että kysymys on ollut paikkakunnalla jo ennen ope-
raatiota huomiota herättäneestä liiketoiminnasta ja ulkomaalaisista koostuvasta yhteisöstä. En pidä
poissuljettuna sitä, että – yhdessä sen kanssa, mitä olen todennut edellä suhteellisuusperiaatteesta –
tällaisista poikkeuksellisista tilanteista tiedottaminen ja muun muassa helikopterin käyttäminen ja vi-
deokuvan antaminen tiedotusvälineiden käyttöön tilanteen alkuvaiheessa voi aiheuttaa sellaista ai-
heetonta leimautumista, joka ei myöhemmin enää ole oikaistavissa.

3.5

Yrittäjille aiheutunut vahinko

Kirjoituksen mukaan viranomaisten menettelyn johdosta yrittäjille on aiheutunut vahinkoa asiakkaiden
menetyksen vuoksi. Totean, ettei oikeusasiamiehen toimivaltaan kuulu korvausasioiden käsitteleminen.

Olen edellä todennut, että on katso asiassa menettelyn tutkimiltani osin lainvastaisesti, joten minulla
ei ole aihetta arvioida sitä, olisiko asiassa aihetta esittää hyvityksen harkitsemista.

Vahingonkorvausasiassa kantelija voi kääntyä suoraan sen viranomaisen puoleen, jonka toiminnasta
katsoo aiheutuneen korvattavaa vahinkoa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.3 ja 3.4 esittämäni käsityksen suhteellisuusperiaatteesta ja esitutkinnasta
tiedottamisesta kapteeni A:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä pää-
töksestäni.